

Els llibres salvatges i el valor de les llibreries de segona mà

Ens endinsem en els espais de llibres de segona mà de les comarques gironines i parlem amb els llibreters que, més enllà de comerciants, esdevenen guardians de petits tresors. Les llibreries de segona mà s'erigeixen en dinamitzadores culturals, fomenten projectes socials, redistribueixen llibres fora de circulació en el mercat i en promouen un consum responsable. Descobrim quin és el valor d'aquests llibres i per què són necessaris aquesta mena d'espais.

Text > LAIA REGINCÓS, editora

Un proverbi hindú diu que un llibre obert és un cervell que parla; un llibre tancat, un amic que espera; un llibre oblidat, una ànima que perdona, i un llibre destruït, un cor que plora. El panorama literari actual consisteix en un torrent de novetats literàries que fa que els llibres caduquin i que gau-

deixin d'una estada curta a les taules principals i aparadors de les llibreries. Quan arriba la nova fornada de novetats, els que hi eren —llevat que encapçalin llistes de vendes, és clar— es traslladaran a prestatges, camuflats amb la resta del fons. Al cap d'uns mesos de ser només a la vista dels clients que passen estona remenant llibres,

molt probablement es retornaran. En efecte, tot d'un plegat, hauran perdut el valor més preuat d'avui dia: ser «nou».

Hi ha, però, alguns comerços que donen als llibres una segona oportunitat dins la frenesia del mercat editorial en reivindicar que la seva vida no s'acaba quan abandonen l'aparador de

>> Olga Vila i Ernest Riera, de la llibreria Sweet Books del Barri Vell de Girona.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT AVUI (JONAS FORCHINI).

les llibreries. Uns espais regentats per persones que creuen fermament que els llibres són uns amics que esperen, i que aquelles obres supervivents trobaran altres lectors. Uns establiments que remarquen que el temps no és l'enemic d'un llibre: les llibreries de segona mà, altrament conegudes com a llibreries de vell.

I és que la qualitat de llibre vell o antic pot ser un gran valor afegit: tot i que els llibres de segona mà són sovint apreciats perquè són més econòmics, també poden destacar en àmbits més selectius o de col·leccionista. En aquests cercles, un dels principals valors atribuïts a determinades obres és l'antiguitat o, fins i tot, la caducitat i la raresa; el temps no només els afegeix valor, sinó que esdevenen objectes exclusius i de prestigi.

Malgrat tot això, a les llibreries de segona mà els llibres no només són objectes de paper i tinta, sinó que són fragments d'història, memòria i cultura. Cada volum que trobem a les prestatgeries ha estat testimoni de vides i experiències que reposen entre les seves pàgines. Però quin valor tenen, aquests llibres? Quin paper exerceixen les llibreries de segona mà en la preservació de la cultura i el foment d'un consum sostenible?

Parlem de tot això amb llibreters que, més enllà de comerciants, esdevenen guardians de petits tresors. El seu testimoni ens ajuda a comprendre com, en un moment d'una caducitat literària veloç, aquestes llibreries mantenen viva una tradició cultural valuosa i necessària.

Girona i el llibre de segona mà

L'any 2021 va tancar definitivament la botiga El Portal del Col·leccionista de Girona, ubicada al carrer de la Força, després de quaranta-set anys venent llibres de vell i antiguitats. L'impacte de la covid-19 va impedir que Joan Cortés, el propietari, i la seva filla Jèssica poguessin continuar el negoci. Des del primer moment que va obrir el seu establiment al carrer de la Força, en Joan va impulsar la Fira de Col·leccionisme de la plaça de Catalunya els diumenges, una iniciativa que es va estendre fins a la plaça de Sant Feliu els dissabtes. Amb perseverança i dedicació, la fira va créixer i es va arribar a convertir en un punt de referència per als amants del col·leccionisme i un

>> Joan Cortés, llibreter de vell, a l'interior del Portal del Coleccionista, al carrer de la Força.
(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. JORDI S. CARRERA.)

Uns establiments regentats per persones que creuen fermament que els llibres són uns amics que esperen, i que les obres supervivents trobaran altres lectors. Uns espais on es remarca que el temps no és l'enemic d'un llibre.

espai de trobada i intercanvi, que encara avui cada cap de setmana omple aquestes places d'activitat i entusiasme compartit. L'establiment del carrer de la Força va aconseguir ser un espai de referència emblemàtic on s'apreciava el valor de la troballa i d'atorgar una vida nova a les coses antigues. Quan El Portal va tancar, continuava venent articles en pàgines digitals, però se'n va perdre una mica l'essència: la calidesa, la proximitat, les anècdotes, la saviesa de tota una vida entre llibres i objectes singulars.

També al cor del Barri Vell, al carrer de les Ferreries Velles, encara podem trobar un espai dedicat als llibres de segona mà. Es tracta de Sweet Books, un negoci obert l'any 2013 per l'Ernest Riera i l'Olga Vila, que actualment tenen intenció de traspassar-lo a algú que vulgui continuar amb l'ànima del projecte. Emmirallant-se en altres indrets d'Europa, la parella va decidir fundar una cosa semblant a la seva

ciutat; volien fer una llibreria de fons, recuperar llibres fora de circulació, més enllà de novetats i modes, «una mica per romanticisme», com confessa Riera. Avui, però, aquests establiments estan cada vegada més amenaçats per la tirania del mercat: «A Barcelona en tanca una quasi cada mes. Se les menja el turisme, l'abús dels preus de lloguer, la pèrdua d'interès en el comerç de barri. Al capdavant, el que passa ara a Girona», ens comenta el llibreter.

Corroboren la competència que suposen els portals digitals, però que alhora se'ls presenten com una eina i un altre canal de venda. Internet permet fixar preus molt més ràpidament, fet que abans «requeria un coneixement enciclopèdic i força investigació», explica Riera. Aprofiten per vendre els seus llibres també per Internet, però la poca infraestructura de la qual disposen no els permet pujar-hi tot el que tenen: «Darrere el taulell hi ha feina per fer».

Sense marxar del barri més cèntric de Girona, també trobem un establiment de la cadena Re-Read al carrer de les Ballesteries. La franquícia, amb el lema «Reduce, reuse, read», ofereix preus fixos segons la quantitat de llibres que s'enduu el comprador i, talment com a Sweet Books, reben visites sobretot d'estudiants i d'amants dels clàssics.

Solidàries i en xarxa

Hi ha diverses iniciatives de caràcter social que s'impulsen mitjançant els llibres de segona mà i que han fet xarxa entre si. Els preus que fixen són simbòlics per donar valor al llibre, però tenen uns altres objectius: ser-ne un punt de redistribució, fer accessible la lectura, donar una altra vida als llibres usats, promocionar la cultura i, com que són equipaments de baix cost, donar els beneficis a projectes locals.

A la província de Girona trobem projectes coordinats en xarxa, com ara Connexió Papyrus (Celrà), Taberna Libraria (Figueres), Vaixell de Paper - Mar de llibres (Torroella) i Guimerà 76 (Salt). Aquests quatre espais reben llibres de particulars, però sobretot funcionen a partir de les donacions d'entitats i de les biblioteques públiques de la província.

Enfilem cap a Celrà per conèixer la mítica Connexió Papyrus. Ens rep Jordi Artigal, un dels impulsors del projecte, per ensenyar-nos l'espai exuberant. La sensació en entrar-hi ja és familiar i acollidora, i els llibres, classificats i ordenats, guarden silenci mentre esperen el seu pròxim lector. Rere uns prestatges de l'entrada, traginen entre muntanyes de llibres i caixes amb etiquetes. Són per als punts de lectura de Girona, un projecte anomenat «Rius de llibres» que permet agafar llibres gratuïtament en diferents punts de la ciutat. En fan una donació d'uns quatre-cents al mes, ens expliquen.

Connexió Papyrus neix com una associació cultural amb l'objectiu de recollir llibres usats per redistribuir-los i allargar-ne la vida. Actualment i des

del 2014, una nau de l'antiga fàbrica Pagans de Celrà és la seu d'una de les llibreries de vell sense ànim de lucre més famoses de la província de Girona. Un projecte nascut l'any 2009 i que avui no només fa de llibreria solidària, sinó de punt de trobada, biblioteca, espai per a tallers i seminaris, presentacions, tertúlies... en definitiva, que ha esdevingut un centre cultural de referència.

Al llarg d'aquests anys, Papyrus ha aconseguit redistribuir més de cent cinquanta mil llibres. Reconeixen que els n'entren més dels que en surten, però continuen treballant per «buscar-los un lloc on tinguin sentit» a partir de convenis amb ajuntaments, punts de distribució, donacions a projectes d'abast social i d'impacte a la comarca, o fins i tot molt més enllà: «On ens vulguin», explica Artigal. A banda, també instal·len «nius» amb obres de l'autor que dona nom al carrer on els deixen, seleccionen llibres segons les peticions temàtiques d'algunes entitats... un projecte, doncs, absolutament necessari, i que requereix un grandíssim

engranatge de persones amb empena, determinació, sensibilitat i molt vàlides. Aquest, sens dubte, és el secret d'un espai cultural cabdal com és Connexió Papyrus.

Fa uns anys i des de la mateixa associació van treballar per l'obertura de Guimerà 76, una llibreria per a nens i nenes a Salt creada a partir de les donacions de llibres infantils i juvenils, que s'hi poden adquirir per vint o cinquanta cèntims, respectivament. Darrere aquest projecte ara hi ha l'associació Salt Fiction, formada per mestres, professors i personal de les biblioteques de Salt.

A Figueres, prop de l'Institut Narcís Monturiol hi ha la llibreria Taberna Libraria, que compleix la mateixa funció que el projecte celranenc. Impulsada inicialment per un grup de dones i ara també un bon grapat de voluntàries —majoritàriament també dones—, avui és un espai d'agitació cultural de referència a Figueres: presentacions, conta-contes, xerrades, trobades poètiques, tallers, música... «Sabem que reciclar i reutilitzar és una manera de promoure l'economia circular, però per a nosaltres no és només això; es tracta de compartir històries, escampar coneixement, fer accessible la cultura a molts que potser no hi tindrien accés, i també és una manera de relacionar-nos», ens explica una de les sòcies fundadores,

Volen ser-ne un punt de redistribució, fer accessible la lectura, donar una altra vida a llibres usats, promocionar la cultura i donar els beneficis a projectes locals

>> Connexió Papyrus, de redistribució de llibres usats, a la fàbrica Pagans de Celrà. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT (MANEL LLADÓ ALIU).

>> *Paradistes i assistens a la Fira del Col·leccionisme de la plaça de Catalunya de Girona, el 1975.*
(Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. NARCÍS SANS PRATS.)

Àngels Bosch. Tot el que recapten es destina a projectes socials a la ciutat i a la comarca, i tenen en marxa diversos projectes propis: donacions a escoles i associacions, alliberaments de llibres en diversos punts de la ciutat o en festivals temàtics, i fins i tot enviaments a Sud-amèrica per ajudar a crear-hi més biblioteques. En un ambient familiar i distès, promouen el fet de gaudir entre llibres: «Els infants s'asseuen a terra o a les seves petites cadires llegint contes mentre els pares repassen els pres tatges amb fruïció. Deixar-se escollir per un llibre sovint és millor que escollir-lo tu a ell». Ens explica, emocionada, que tot i que encara queden reptes, la recent incorporació de voluntaris molt joves els dona esperança. «També hi ha un grup de fidels que s'avisen de les adquisicions noves per un xat!», ens comenta tot rient.

Emmirallant-se en aquests projectes, tres dones de Torroella de Montgrí impulsen l'any 2020 la llibreria solidària Vaixell de Paper - Mar de Llibres, que obre les portes un any després, en aconseguir un local cedit per l'Ajuntament. Avui ja hi ha cinc socis i alguns voluntaris que aposten per donar una altra vida als llibres i fomentar-ne la lectura a partir de donacions de particulars i biblioteques. Demanen un preu simbòlic per llibre i el destinen a projectes socials locals i a ONG. Pel que fa a llibres singulars, els posen a disposició de museus, arxius i institucions: «Recentment hem col·laborat

amb la Fundació Miquel Martí i Pol en la crida que han fet per replicar la biblioteca que tenia el poeta [2.600 títols] i que serà de consulta del públic a la casa museu que se n'obrirà a Roda de Ter», ens comenta una de les sòcies. «Les llibreries de segona mà facilitem que els llibres que són sobrers puguin continuar circulant. En alguns casos, són llibres d'interès i que estan descatalogats, i fem que no es perdin i que les persones que hi estan interessades els puguin trobar.»

Espais en llibreries generals

El contrast de vendre llibres que passen desapercebuts entre el remolí del mercat editorial al costat dels que encara circulen en una llibreria generalista és una estratègia ben pensada per captar lectors de llibres de segona mà.

És el que duen a terme la llibreria Lluerna de Ripoll i la llibreria Isop d'Olot. «L'allau tan gran que hi ha de novetats pot invisibilitzar llibres de fons, però, de fet, també provoca que passin desapercebuts una gran quantitat de llibres nous», ens expliquen els llibreters d'Olot. «Sempre ens ha semblat que els llibres de segona mà tenen una màgia especial, però la decisió de tenir-ne la vam prendre perquè la gent ens demanava si ens en podien portar i, finalment, vam decidir acceptar-los i vendre'ls. Ara tenim compradors que se'ls queden per economia i altres, per romanticisme.» Accepten aquells llibres que tenen alguna cosa interessant

a dir i que ells mateixos tindrien a les seves biblioteques personals, i en fixen els preus sense devaluar-los: «Ens semblaria un menyspreu cap als autors i editors i a tota la feina que no es veu que hi ha per publicar un llibre».

Romanticisme i sostenibilitat

Guardianes silencioses de la cultura, les llibreries de segona mà són els espais predilectes dels lectors romàntics que busquen obres descatalogades i exemplars únics amb empremtes de propietaris antics. Són llibres salvatges, que han sobreviscut al pas del temps, que sembla que trien el lector; com deia Virginia Woolf, llibres sense llar que posseeixen l'encant que els falta als volums domesticats d'una biblioteca. I si bé és cert que el gran valor d'aquestes llibreries és donar-los una altra oportunitat i actuar com a portals del passat per enriquir el present, cal esmentar l'alternativa sostenible, assequible i responsable que esdevenen en contraposició amb el consum massiu al qual estem avesats. Davant d'aquesta cultura d'un sol ús tan moderna, en mantenen depeus una altra que es resisteix a ser efímera, que lluita contra la rapidesa i contra la substitució indistinta d'un objecte per un altre. Uns espais on reutilitzar no només és un gest ecològic, sinó un acte d'amor per la literatura. Uns espais on es vetlla perquè, com deia el proverbi, cap llibre no s'hagi de convertir en un cor que plora.